

Archeologienota met beperkte samenstelling Grobbendonk – Floris Primsstraat

Liesbeth Claessens en Jordi Bruggeman

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/110

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	12
2.4	Assessmentrapport	12
2.4.1	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	12
2.4.2	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	15
2.4.3	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	15
3	Samenvatting.....	16
4	Bibliografie	17
4.1	Publicaties	17
4.2	Websites.....	17
5	Bijlagen	18
5.1	Archeologische periodes	18
5.2	Plannenlijst	18

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

Omdat de confrontatie tussen de toekomstige werken en één doorslaggevend aspect aantoont dat geen verdere maatregelen nodig zijn, betreft het een archeologienota met beperkte samenstelling.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017G98

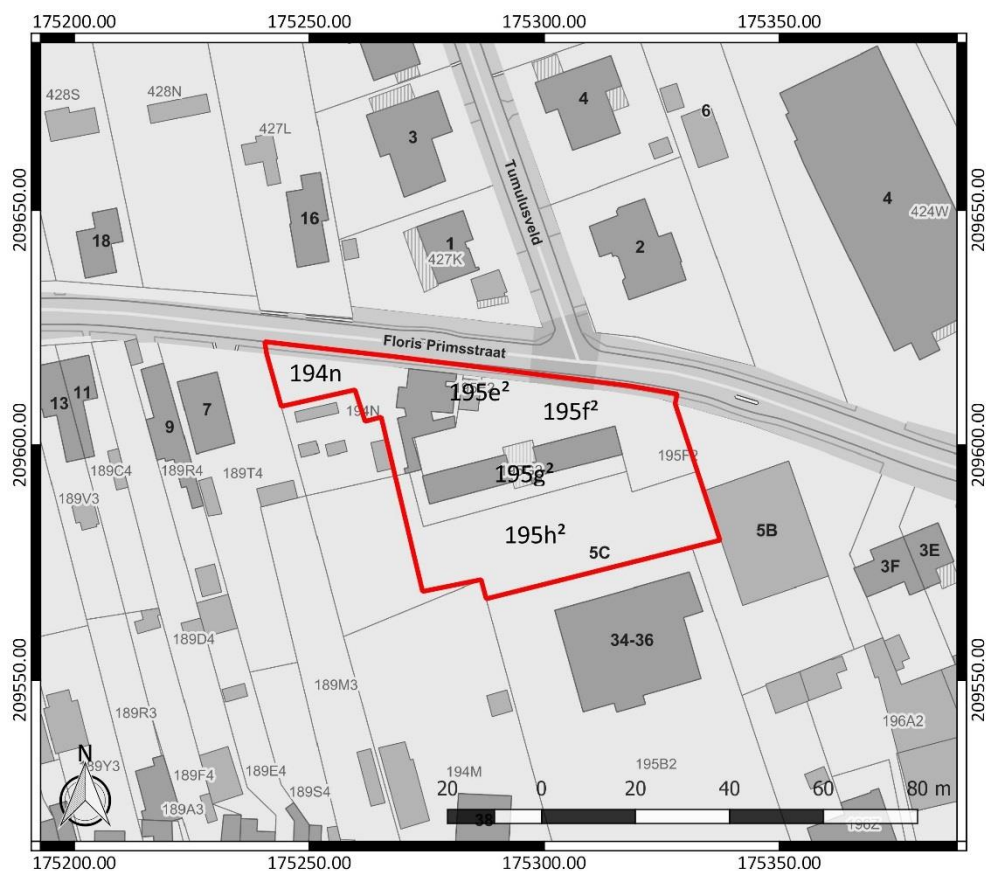
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Grobbendonk, Grobbendonk, Floris Primsstraat, Floris Primsstraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 175240, 209622
- 175328, 209611
- 175337, 209580
- 175274, 209569

Kadastraal plan:

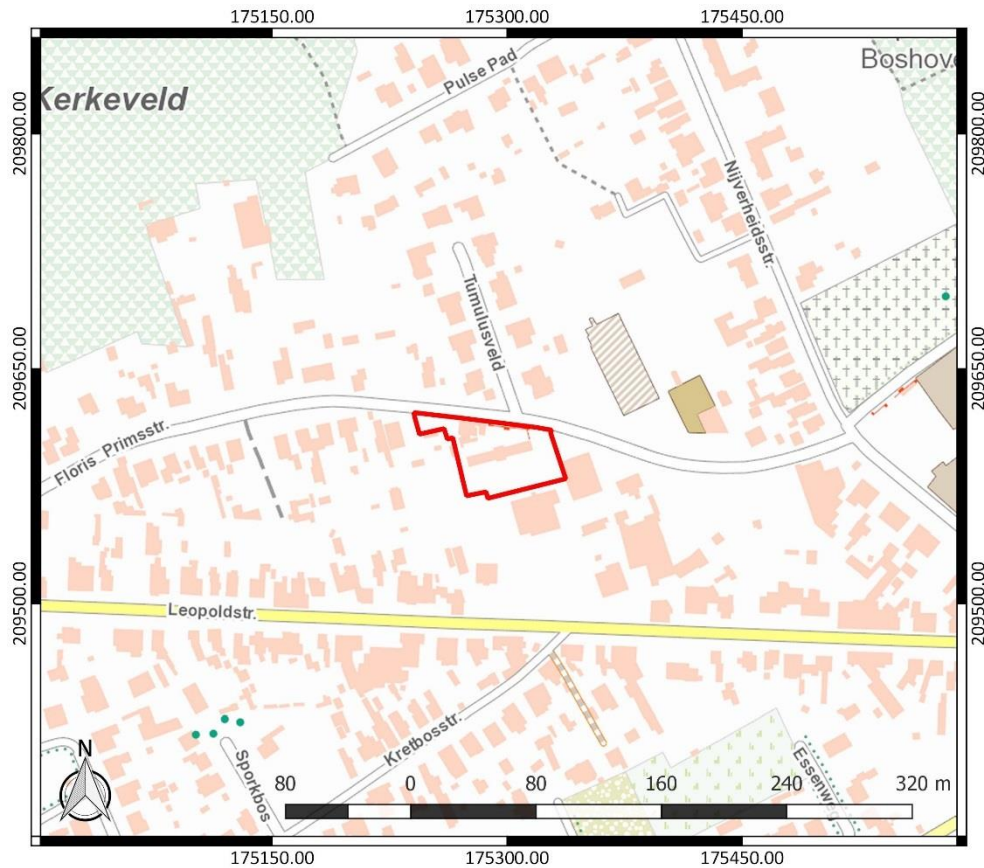

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Grobbendonk, Afdeling 1, sectie B, nummers 194n (partim), 195^{e2}, 195f², 195g² en 195 h² (partim)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 3000 m²

Topografische kaart:

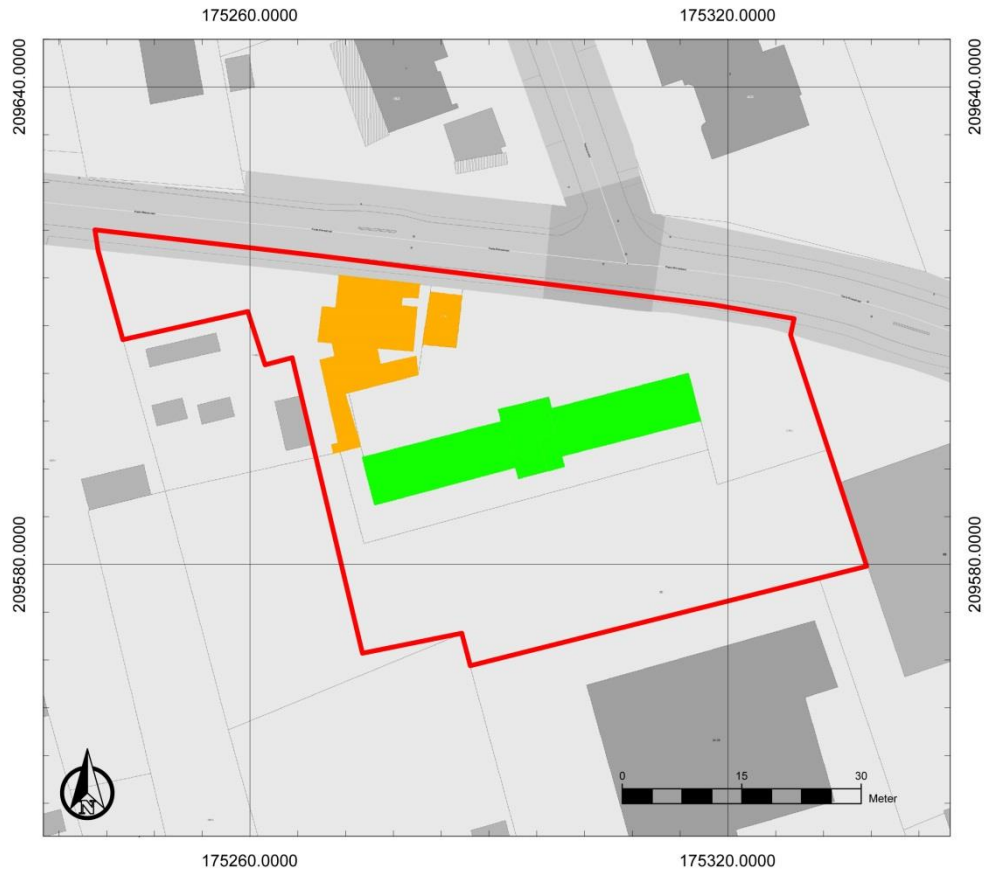

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 26/07/2017 – 08/08/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwste tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: binnen het onderzoeksgebied is reeds bebouwing aanwezig (Figuur 3). De precieze verstoringsdiepte van deze bebouwing is niet gekend, maar we kunnen verwachten dat de realisatie van de aanwezige bebouwing een negatieve impact gehad heeft op het aanwezige bodemarchief. Ook tijdens een reeds uitgevoerd proefsleuvenonderzoek op het terrein werden verstoringen vastgesteld (Figuur 8). Ze worden toegelicht in hoofdstuk 2.4.1.

Figuur 3: Onderzoeksgebied met aanduiding van de verwachte verstoringen. Oranje: te slopen bebouwing, groen: te behouden bebouwing. Onderkaart GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Zie 4.2.1.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

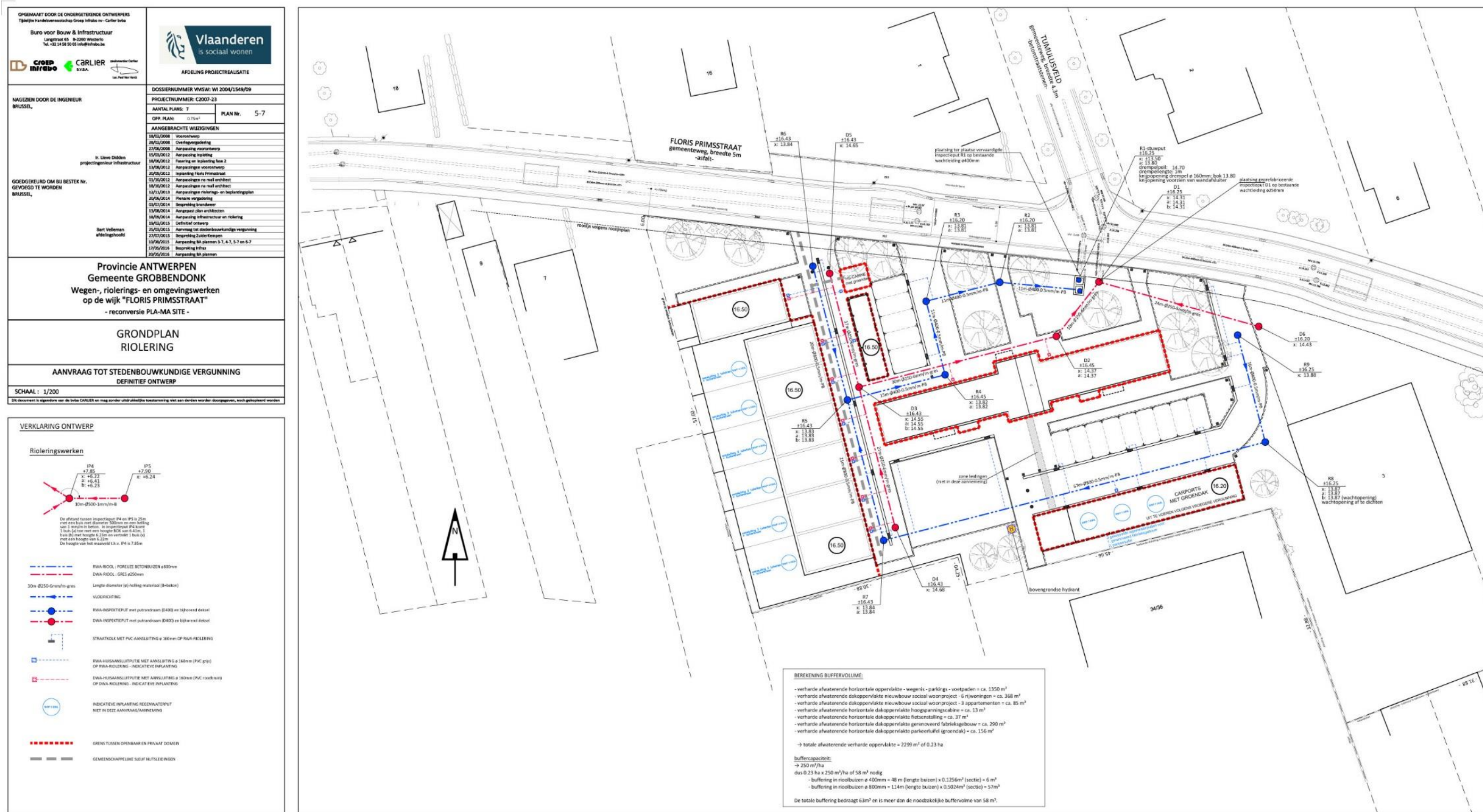
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: het gebouw centraal binnen het onderzoeksgebied blijft behouden (Figuur 3).

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein werden reeds de eerste fases van de reconversie van de voormalige PLA-MA site gerealiseerd, met de bouw van een appartementsgebouw en sociale woningen. In een laatste fase worden wegen-, riolerings- en omgevingswerken uitgevoerd. Deze laatste omvat bovengrondse parkeerplaatsen, carports met groendak, een fietsenstalling en de aanleg van groenzones en

aanplanting van bomen (Figuur 4). De aanleg van wegenis kent een verstoringsdiepte van ca. 56 cm. Nutsleidingen worden aangelegd onder de voorziene wegenis. Dit betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 1,00 m diepte. De omgevingswerken hebben een verstoringsdiepte van ca. 50 cm. De aanplanting van bomen betekent plaatselijk een diepere bodemingreep, tot 1,20 m. De RWA-riolering komt op een diepte tussen ca. 2,37 en ca. 2,59 m onder het maaiveld te liggen. De DWA-riolering zal zich situeren tussen ca. 1,72 en ca. 2,08 m onder het maaiveld. In het zuidoosten van het onderzoeksgebied drie regenwaterputten van 7000 l geplaatst, uit te voeren volgens vroegere vergunning, met een verstoringsdiepte tot gevolg van ca. 2,5 m onder het maaiveld. Daarnaast zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een invloed op het aanwezige bodemarchief hebben.

Figuur 5: Grondplan met aanduiding van rioleringen (Buro voor Bouw & Infrastructuur)

OPGEMAAKT DOOR DE ONDERGETEKENDE ONTWERPERS
Tijdelijke Handelsondernootschap Groep Infrabo nv - Carlier bvba

Buro voor Bouw & Infrastructuur
Langstraat 65 B-2260 Westerlo
Tel. +32 14 58 50 05 info@infrabo.be

GROEP Infrabo **CARLIER** B.V.B.A. zaakvoerder Carlier
Leen Paul Van Hecke

Vlaanderen
is sociaal wonen

AFDELING PROJECTREALISATIE

NAGEZIEN DOOR DE INGENIEUR
BRUSSEL,

Ir. Lieve Didden
projectingenieur infrastructuur

GOEDGEKEURD OM BIJ BESTEK Nr.
GEVOEGD TE WORDEN
BRUSSEL,

Bart Velleman
afdelingshoofd

DOSSIERNUMMER VMSW: WI 2004/1549/09

PROJECTNUMMER: C2007-23

AANTAL PLANS: 7

OPP. PLAN: 0.30m²

PLAN Nr. 6-7

AANGEBRACHTTE WIJZIGINGEN

18/02/2008	Voorontwerp
28/02/2008	Overlegvergadering
27/06/2008	Aanpassing voorontwerp
15/09/2012	Aanpassing inplanting
18/06/2012	Facering en inplanting fase 2
13/08/2012	Aanpassingen voorontwerp
20/09/2012	Inplanting Floris Primsstraat
01/10/2012	Aanpassingen na mail architect
18/10/2012	Aanpassingen na mail architect
12/11/2013	Aanpassingen riolerings- en beplantingsplan
20/06/2014	Plenaire vergadering
03/07/2014	Bespreking brandweer
13/08/2014	Aangepast plan architecten
18/09/2014	Aanpassing infrastructuur en riolering
19/02/2015	Definitief ontwerp
25/03/2015	Aanvraag tot stedenbouwkundige vergunning
27/07/2015	Bespreking Zuiderkempen
10/08/2015	Aanpassing BA plannen 3-7, 4-7, 5-7 en 6-7
17/05/2016	Bespreking Infrax
20/05/2016	Aanpassing BA plannen

Provincie ANTWERPEN
Gemeente GROBBENDONK

Wegen-, riolerings- en omgevingswerken
op de wijk "FLORIS PRIMSSTRAAT"

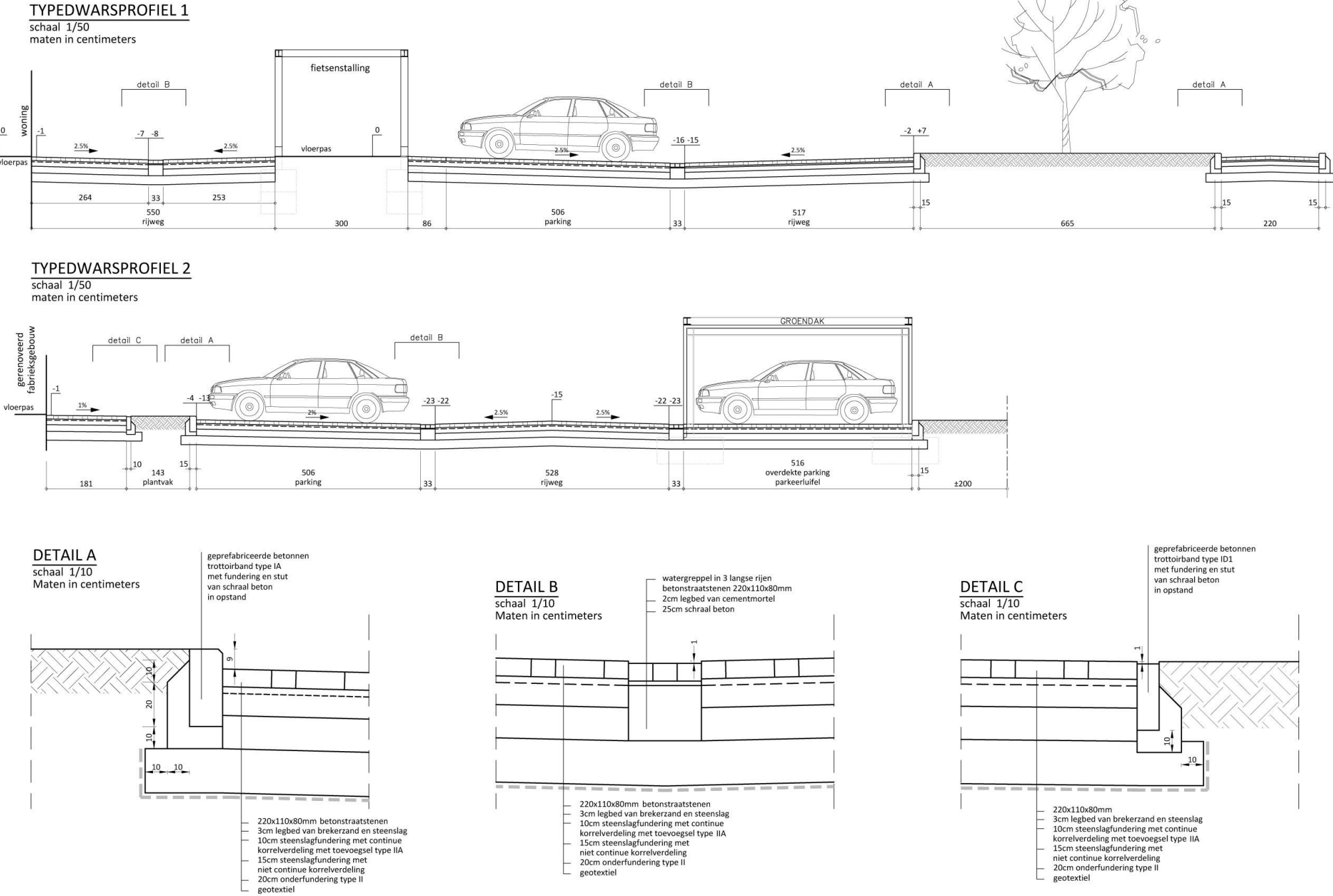
- reconversie PLA-MA SITE -

TYPEDWARSPROFIELEN
- DETAILS -

AANVRAAG TOT STEDENBOUWKUNDIGE VERGUNNING
DEFINITIEF ONTWERP

SCHAAL : 1/50 en 1/20

Dit document is eigendom van de bvba CARLIER en mag zonder uitdrukkelijke toestemming niet aan derden worden doorgegeven, noch gekopieerd worden

Figuur 6: Typedwarsprofielen (Buro voor Bouw & Infrastructuur)

2.3.3 Werkwijze

Een archeologienota met beperkte samenstelling mag worden opgesteld omdat de confrontatie tussen de toekomstige werken en één doorslaggevend aspect van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader aantoont dat geen verdere maatregelen nodig zijn.³

Deze archeologienota met beperkte samenstelling wordt opgesteld nadat er reeds in juni 2016 een bureaustudie werd uitgevoerd, gevolgd door een proefsleuvenonderzoek, op delen van het huidige onderzoeksgebied. Hierdoor kan met aantoonbare zekerheid gesteld worden dat verder onderzoek in het kader van de toekomstige werken niet zou leiden tot nuttige kenniswinst (zie verder). Het assessmentrapport blijft daarom beperkt tot het doorslaggevende aspect van de bespreking van het onderzoeksgebied in zijn archeologisch kader.

Voor de uitgebreide landschappelijke ligging en historische beschrijving van het onderzoeksgebied kan het rapport van het proefsleuvenonderzoek geraadpleegd worden.⁴

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

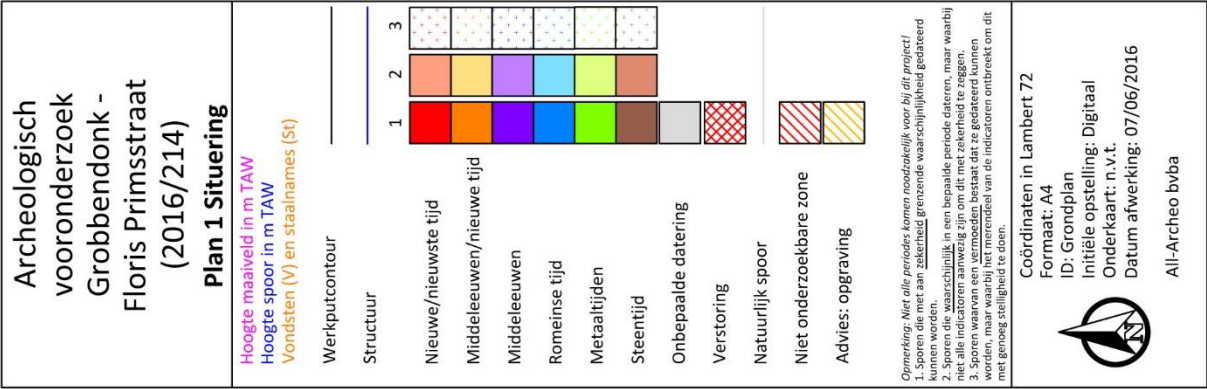
Op 7 juni 2016 voerde All-Archeo bvba, onder leiding van Natasja Reyns, een proefsleuvenonderzoek uit op een deel van de percelen van het huidige onderzoeksgebied (CAI ID 212276), alsook in een aangrenzende zone waar nu reeds negen sociale woningen met parkeerluifel gebouwd worden (oostelijke deel 194n en 195h²). Twee van de vijf aangelegde proefsleuven vallen effectief binnen het onderzoeksgebied. De drie overige proefsleuven liggen vlakbij.

Het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek laat toe om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daartoe lichten we de resultaten van het proefsleuvenonderzoek toe. Het archeologisch niveau bevindt zich op het terrein op een diepte tussen 60 en 75 cm onder het maaiveld, op een hoogte tussen 15,45 en 15,72 m TAW. Er werden sporen gevonden van een greppel, die op basis van de vulling, de aflijning en de stratigrafische positie onder het plaggendek mogelijk aan de middeleeuwen kan worden toegeschreven. Daarnaast zijn er ook enkele paalsporen geregistreerd, die met een uitgeloogde vulling, een minder scherpe aflijning en een stratigrafische positie onder het plaggendek eerder in de metaaltijden of de Romeinse tijd kunnen geplaatst worden, al is deze datering zeer onzeker door het ontbreken van vondstmateriaal. Ze waren echter niet aan elkaar gerelateerd en behoorden ook niet tot een mogelijke structuur. Enkele paalsporen gingen door het plaggendek, en kunnen dus met zekerheid in de nieuwe tijd gedateerd worden.⁵

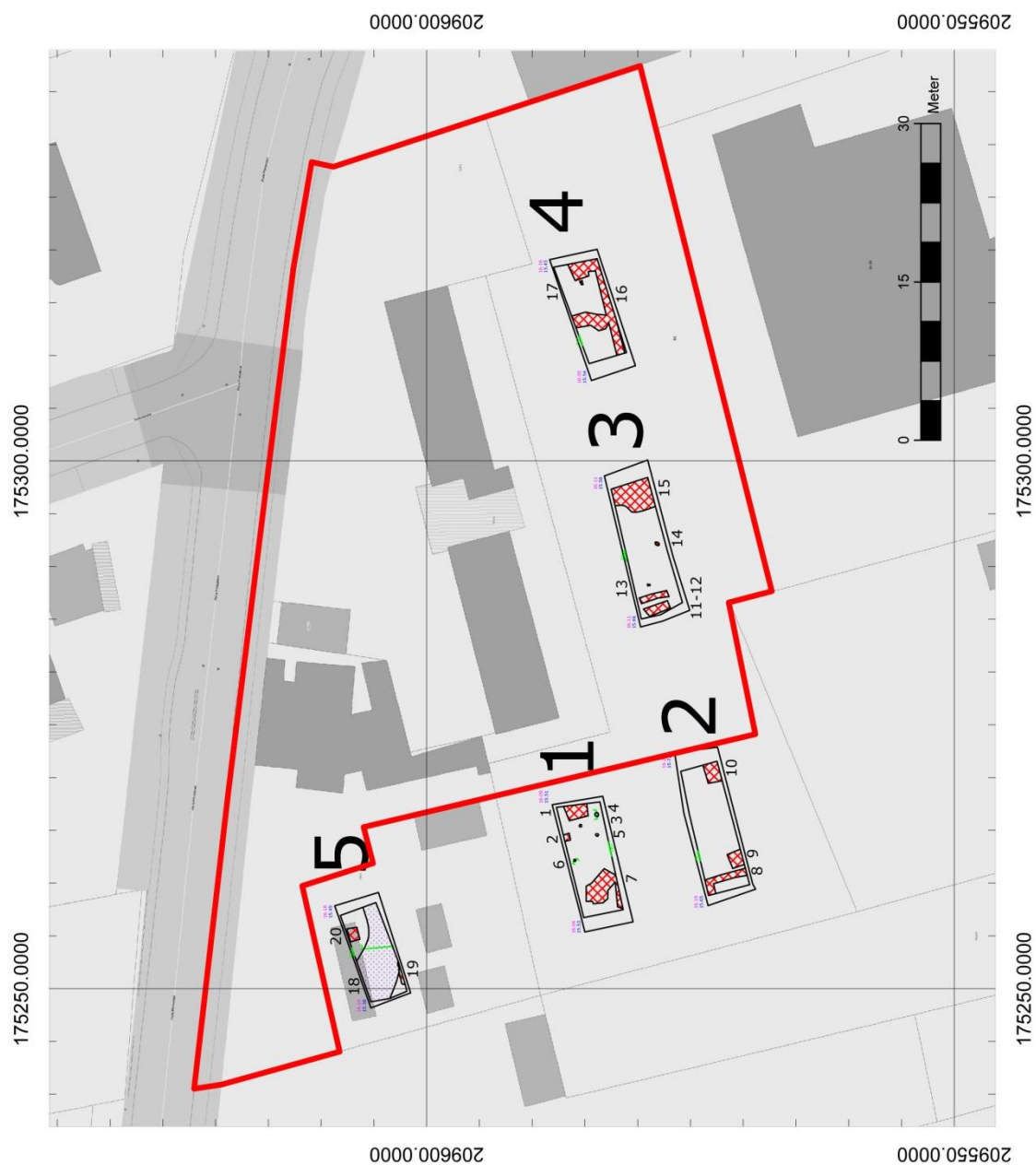
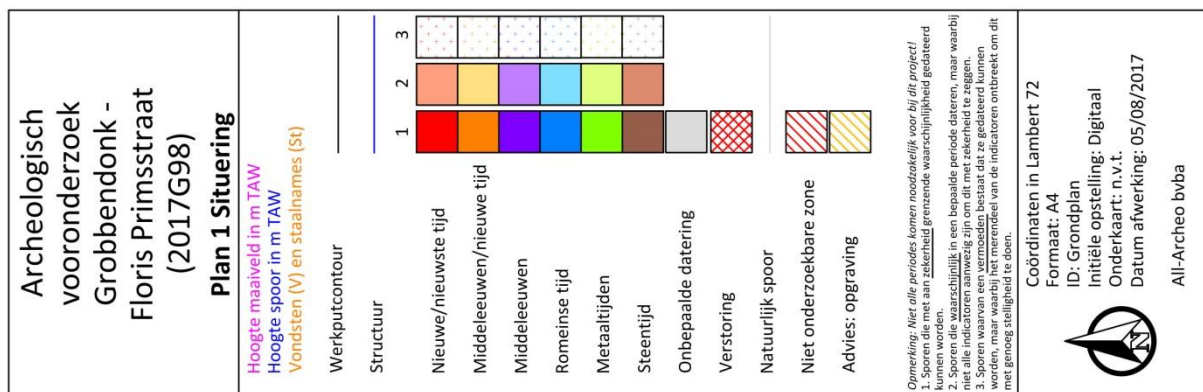
³ Code van Goede Praktijk 2.0, 106

⁴ Reyns *et al.* 2016

⁵ Reyns *et al.* 2016, 15, 21-22

Figuur 7: Plan proefsleuvenonderzoek (2016/214) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Reyns et al. 2016, 20, fig. 13)

Figuur 8: Situering van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek (Reyns *et al.* 2016) ten opzichte van het onderzoeksgebied, geprojecteerd op het GRB (www.geopunt.be)

De meerderheid van de aangetroffen sporen betrof echter verstoringen, die gerelateerd zijn aan de bebouwing die op het terrein aanwezig geweest is in het verleden of aan het afgraven van het terrein. Bij sommige sporen waren duidelijk de groeven van de tandenbak van een graafkraan te herkennen. Ondanks de aanwezigheid van verstoringen is het bodemarchief nog relatief goed bewaard, wat wellicht te danken is aan de aanwezigheid van een plaggenbodem, die het onderliggende bodemarchief beschermd heeft tegen ondiepe bodemingrepen. In het oosten van het terrein bleek de teelaarde afgegraven en een pakket grond terug te zijn opgebracht. Op dit deel van het terrein is de bodemopbouw volledig verstoord. Er waren ook gleyverschijnselen te zien in het bodemprofiel, wat erop wijst dat het terrein in het verleden een hoge grondwaterstand heeft gekend.⁶

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek kan gesteld worden dat geen waardevolle archeologische vindplaats aanwezig is binnen het onderzoeksgebied. Daarom werd de vrijgave van het terrein geadviseerd.⁷ Op basis van de vaststellingen van het proefsleuvenonderzoek wordt ook voor het onderzoeksgebied verwacht dat geen waardevolle archeologische vindplaats aanwezig is.

2.4.2 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Bij een proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat een groot deel van het terrein verstoord is. De meeste sporen zijn te relateren aan de gesloopte bebouwing en het afgraven van het terrein. Binnen het onderzoeksgebied is nog bebouwing aanwezig. Daarvan kan verwacht worden dat de bouw ervan een negatieve impact gehad heeft op het aanwezige bodemarchief. Enkele sporen die vastgesteld werden tijdens het proefsleuvenonderzoek en die wel een oudere datering dan de nieuwste tijd hebben, konden niet eenduidig aan een periode worden toegeschreven wegens het ontbreken van vondstmateriaal. Ze behoorden niet tot structuren. Op basis van het reeds uitgevoerde proefsleuvenonderzoek binnen het onderzoeksgebied wordt het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied slechts laag ingeschat.

Wat is de impact van de geplande werken?

De geplande bodemingrepen kennen slechts een beperkte verstoringdiepte. Het terrein kent bovendien reeds een hoge graad van verstoring en verder een laag archeologisch potentieel. Daarom is de bijkomend negatieve impact van de geplande werken slechts als beperkt te beschouwen.

2.4.3 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

In het verleden werd reeds een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd binnen het onderzoeksgebied. Dit toonde aan dat er heel wat verstoringen te verwachten zijn op het terrein. Ook van de aanwezige bebouwing op het terrein kan verwacht worden dat de bouw ervan een negatieve impact gehad heeft op het bodemarchief. Enkele oudere archeologische sporen werden vastgesteld tijdens het proefsleuvenonderzoek, maar er bleken geen structuren aanwezig. Er werd geen waardevolle archeologische vindplaats afgebakend waar bijkomend archeologisch onderzoek nodig was. We blijken dus reeds over heel wat gegevens te beschikken om het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied in te schatten. Op basis van alle beschikbare informatie wordt verwacht dat het potentieel op kennisvermeerdering van bijkomend archeologisch vooronderzoek binnen het onderzoeksgebied laag is. Omwille daarvan worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

⁶ Reyns et al. 2016, 21-24

⁷ Reyns et al. 2016, 27

3 Samenvatting

Deze archeologienota met beperkte samenstelling werd opgesteld naar aanleiding van de plannen om wegen-, riolerings-, en omgevingswerken uit te voeren op de voormalige PLA-MA site. In het verleden werd reeds een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd binnen het onderzoeksgebied. Dit toonde aan dat er heel wat verstoringen te verwachten zijn op het terrein. Ook van de aanwezige bebouwing op het terrein kan verwacht worden dat de bouw ervan een negatieve impact gehad heeft op het bodemarchief. Enkele oudere archeologische sporen werden vastgesteld tijdens het proefsleuvenonderzoek, maar er bleken geen structuren aanwezig. Er werd geen waardevolle archeologische vindplaats afgebakend waar bijkomend archeologisch onderzoek nodig was. We blijken dus reeds over heel wat gegevens te beschikken om het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied in te schatten. Op basis van alle beschikbare informatie wordt verwacht dat het potentieel op kennisvermeerdering van bijkomend archeologisch vooronderzoek binnen het onderzoeksgebied laag is. Omwille daarvan worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Reyns, N./L. Claessens/B. Cléda, 2016: Archeologisch vooronderzoek, Grobendonk – Floris Primsstraat PLA MA, *Rapporten All-Archeo bvba* 320, Temse.

Code van Goede Praktijk 2.0

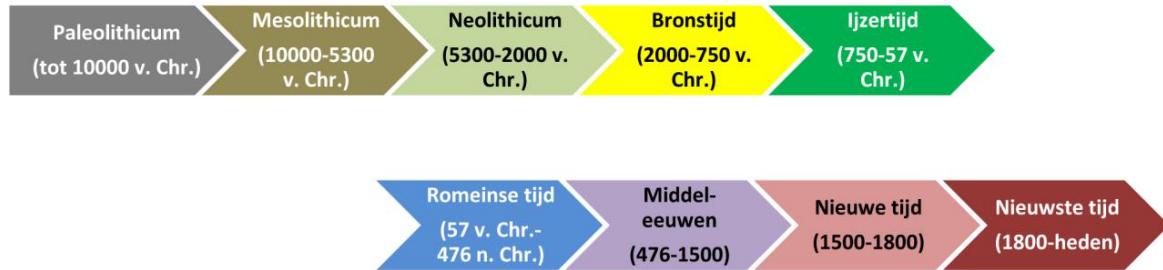
4.2 Websites

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2017)
<http://www.geopunt.be/>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017G98

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/07/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/07/2017
3	Overzichtskaart	Verstorings	1:1	Digitaal	04/08/2017
4	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	26/07/2017
5	Bouwplan	Riolering	1:1	Digitaal	26/07/2017
6	Bouwplan	Typedwarsprofielen	1:1	Digitaal	26/07/2017
7	Allesporenkaart	Proefsleuvenonderzoek uit 2016	1:1	Digitaal	04/08/2017
8	Overzichtskaart	Allesporenkaart proefsleuvenonderzoek 2016 geprojecteerd op het onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	04/08/2017